

Den urbane kløe

Vi bliver syge af det moderne storby- og karriereliv, fordi vi ikke spørger os selv, **hvad et menneske er**. Madeleine Hessérus har med bogen 'Isola' forsøgt at stille spørgsmålet.

Interview

Af Charlotte Sejer Pedersen

En kvinde kommer gående i byen. Stockholm er det, men det kunne være en hvilken som helst by. Pludselig får hun en voldsom fysisk oplevelse af sine fødder; at de bevæger sig hen over marken. Men hvor er marken? Marken her er overalt dækket af sten og asfalt. Klaustrrofobisk. Hvor findes græsset, det som rører sig og pulserer og vil op til hende? Det er trængt bort af én eneste stor menneskespejling. Alt i byen er menneske. Men hvad er mennesket for noget?

En kvinde kommer gående i skoven. Pludselig står hun ansigt til ansigt med et vildt dyr. En elg. De ser hinanden i øjnene. Menneske og dyr. Hun oplever en helt særlig og eksalterende følelse af lighed og slægtskab med elgen, med det anderledes. Oplevelsen relativiserer alt, hvad hun er. For hvad er et menneske *da* for noget?

Kvinden er den svenske forfatter Madeleine Hessérus på 51 år, som har skrevet sin første roman, 'Isola' (anmeldt i Bøger 3.9.), i et svæv mellem disse to personlige oplevelser. Selv kalder hun fortællingen allegorisk, man skal ikke tage alt, hvad der sker i den for pålydende, men så langt væk fra en genkendelig virkelighed er den nu heller ikke.

»Bogen gør op med den uhyggelige romanisering af den moderne urbane kultur og spørger: Hvad er urbanitet egentlig for noget? Hvordan ser det urbane menneske ud i dag? Vi lever jo i et konformt fællesskab. Den allerenkleste form af individualitet udstødes.

»Man må blive forfærdet. Man må tillade sig at blive forfærdet over, hvad man er blevet.«

Samfundet er et fællesskab af ikke-excentriker. Selv om vi taler så meget om det mangefacetterede og multikulturelle samfund, så lever vi utroligt ens, som flokdyr«, siger Madeleine Hessérus.

»For at kunne få øje på det urbane menneske må man fjerne sig fra flokken. Som Tessa Bjørk gør det. 'Isola' er derfor også en bog om det anderledes menneske og det menneske, som må udleve sin særegenhed.«

Bogen handler om 'os', som folk er flest. Bymenneskene med rejser i fryseren, besked på mobilen og gang i karrieren. Nå ja, og ikke sjældent i parforhold. Her barnløst, selv om hovedpersonen, den 38-årige ortopædkirurg Tessa Bjørk, og arkitektkæresten Tom da gerne vil have et barn. Det sker bare ikke. Og så går Tessa.

For alvor, på fødderne, ud af byen, væk, langs motorvejene, registrerende alt med øjne, der måske for første gang vil se, ud i sko-

ven blandt dyrene, hvor hun bogstaveligt talt transformeres til en anden, med trædepuder under fødderne, lange hår på benene og kløer, hvor der før var negle.

Forud for 'udvandringen' er hun blevet gået af Tom, der, som navnet kan antyde, ikke fylder Tessas tomhed indeni og heller ikke sin egen og derfor er tyet til et sidespring, som Tessa opdager. Helt urbant genkendeligt og banalt, og det er da heller ikke i selve sidespringet, bogen sætter af. Den springer i symptomophobningen, der til sidst bliver ubærlig for Tessa.

Hun lider nemlig også eller især af en uforklarlig allergi, der ytrer sig som åndenød, svimmelhed, tåge for øjnene og en ulidelig kløe på kroppen.

Under ét kalder Madeleine Hessérus tilstanden for »den urbane kløe«:

»Hendes kløe er en metafor, men er det ikke en kløe, vi alle egentlig kender? Den urbane kløe, som vi kan mærke hver eneste dag. Vi er tvunget til at håndtere et utydeligt mylder af stimuli og fornemmelser og konstante indtryk, som kan opleves som en kløe. Som vi ikke kan befri os fra, selv om vi klør tilbage. Vi må bare udholde den, hvis vi da ikke forlader alt, som Tessa gør.«

Bag på den danske udgave af 'Isola' står der, at bogen har træk af robinsonaden, hvilket Hessérus er meget tilfreds med.

»For Tessa lider i virkeligheden skibbrud ... Crusoe lider skibsbrud, og det gør Tessa også.«

Nødvendig modstand

Forliset er ikke et psykotisk sammenbrud. Det fremstår som en åbning. I takt med skridtene, der fjerner Tessa fra byen, forsvinder de allergiske reaktioner og den lethedens tyngde, som Hessérus mener er karakteristisk for det moderne byliv. Tessa kan ikke længere suse af sted ved hjælp af teknologiske opfindelser, hun har kun sin egen langsomme krop, som i mødet med fysisk modstand vågner og viser sin klogskab.

»Det, hun møder i naturen, er jo kampen. Kampen og modstanden. Vi lever på sin vis modstandslost i det urbane liv, den fysiske modstand findes her så lidt af. Da hun oplever sin krop i naturen, hjælper det hende til at kunne se sig selv mentalt. Det er jo også en roman om bevidsthed, om et indre selv.«

»Det hurtige og det langsomme er et centralt tema i bogen som billede på modsætningen mellem kultur og natur.

»Det er sådan, at vi i det urbane liv ikke i tilstrækkelig høj grad spørger os selv 'hvad vil vi?', og heller ikke særlig ofte. Og man skal jo vente på svaret. Vi tillader os ingen langsomhed, og så får man bare hurtige svar. Hurtige svar er ikke altid de bedste svar.«

»Men hvordan kan man være langsom i en by?«

»Vanskeligt. Mennesket er havnet i et dilemma: Man kan ikke være i byen, det kan være svært at leve det urbane liv, og samtidig kan man heller ikke gå tilbage til naturen.«

»Vi er på samme tid eksisterenser med 6.000 år gamle menneske indeni, med drifter og instinkter, og vi er teknologiske væsener ... man kan operere datachip ind i hjernen, som styrer nerveimpulser ... vi er i høj grad begge dele, og det er svært at forene.«

Siger du dermed, at det er umuligt for os at leve 'naturligt' eller langsomt med nødvendig

modstand i den moderne bykultur?

»Samfundet udvikler sig selvfølgelig, men i dag er jeg misantrop på det punkt.«

»Det vigtige er, at hvert menneske på et tidspunkt standser op i sit eget liv og forsøger at få øje på sig selv. Man bliver nødt til at fjerne sig fra sit eget lille perspektiv og forsøge at se fra en anden vinkel.«

»Tessa læser for eksempel 'Gullivers Rejser' i hytten hos den gamle eneboer og amatør-astronom Birger Halvorsen. I 'Gullivers Rejser' relativiseres mennesket – det sættes i relation til lilleputterne eller kæmperne, og på samme måde kan man i denne bog se, hvad der sker, når Tessa spejles i dyr eller 'humanoiderne', de yderjordiske væsener, som Birger Halvorsen taler om, eller de hjemløse i byen, som Tessa også møder, da hun gør forsøg på at vende tilbage fra skoven. Det før så 'velfungerende' menneske ser i mødet med dem sig selv og bliver forskrækket.

Og det er det første skridt. Man må blive forfærdet. Man må tillade sig at blive forfærdet over, hvad man er blevet.«

Særegent ensom, absolut fri

Blandt andet uforklarligt barnløs. Hvorfor kan Tessa ikke få et barn i byen?

»Hun forstår det selv på et tidspunkt. For hvilket barn vil lade sig føde ind et sted, hvor der ikke findes nogen tid, ingen åbenhed for det og ingen bevægelsesfrihed? Og ingen mulighed for følelser ... «.

Men så får hun et barn med Yatzu, den udgrænsede eksistens, der arbejder på kirkegården. Hvorfor kan hun blive gravid med ham?

»Barnet er ikke lavet i byen. Det er ikke et barn af byen. Derfor. Det er udenfor. Barnet får jo også navnet 'Isola', som betyder ensomheden. Et symbol for det særegent ensomme menneske og det absolut frie menneske. Findes der en plads til det absolut frie og selvstændige menneske, spørger bogen?«.

Hvad tror du?

»Skal man tro bogens slutning, så ... hvad tror du selv?«.

Hun efterlader jo sit barn i den verden, hun ikke selv kan være i. Hvorfor kan hun ikke have sit barn med i skovene?

»Jeg oplevede, at det var den eneste mulige slutning på bogen. Til slut bliver hun jo også forskrækket, da hun i barnets ansigt ser ikke bare barnefaderens ansigt, men først og fremmest alle andre og ikke en bæver eller odder – hun ser, at barnet ikke er ren natur. Barnet må ind til menneskene. – Det er igen det dialektiske modsætningsforhold, som aldrig finder sin syntese. Der vil altid findes natur og ikke-natur.«

Så bliver Isola efterladt hos to homoseksuelle mænd?

»Hvert menneske i denne bog er jo et billede på det excentriske menneske, den der står udenfor. Samfundet i dag er, som jeg sagde før, så ... der findes ingen plads til en excentriker længere. Her i bogen er alle udsatte eller ensomme på en eller anden måde. Psykiateren Bruno Mohr er i sin homoseksualitet et billede på det.«

»Hvis håbet findes noget sted, findes det netop dér. Hos dem, som vover at være anderledes, som vover at stå for noget andet og trods det konforme.«

Man må ellers sige, at det er trist, at hun efter at have mødt sig selv fra dette nye sted ikke kan give noget til sit barn. Det er under-

gangsagtigt, at hun finder hjælpen i sig selv, men i selv samme øjeblik ophører med at være samfundsborger ...

»Der findes intet håb for hende eller for mennesket i det hele taget som naturvæsener. Det kan vi ikke håbe på. Men måske findes der et håb for netop Isola.«

(Hun efterlades på trappen hos Bruno Mohr med ti kassebøger »af den slags, som tidligere var almindelige i ordenselskende hjem og mindre butikker«, fyldt med modernens egen beretning nedskrevet med blyant).

Hvilket ansvar har vi for de børn, vi sætter i verden nu?

»Et enormt ansvar! Det vigtigste, vi kan give dem, er at støtte dem i at vove at være anderledes.«

Men i vores urbane verden hyldes 'det anderledes' jo i forvejen hele tiden. Som et 'se mig!', et kommercielt produkt ...

»Ja, det er den narcissistiske version, som massekulturen og den kommercielle kultur lægger på os. Det er ikke den måde, jeg tænker på ...«.

En del af naturen

Hvordan vil du definere menneskelighed?

»Den måske vigtigste del af beretningen om Tessa er, da hun kommer ind i byen igen og klart ser, at alt undtagen menneskene er fjernet fra byen. Byen er et menneskefort. Det er da, hun virkelig får indsigt i, hvad mennesket er. Jeg ville elske, hvis man kunne se mennesket som et relativt begreb.«

»I relation til naturen, men også som en

del af naturen. Og ikke som noget, der har en egenverdi. Menneskelighed defineres alt for ofte som noget, der er højere end eller ved siden af noget andet.«

Alle vores fine ord om kærlighed etc., hvordan hører de ind – vi begrebsligger, men ved vi, hvad vi taler om?

»Det handler igen om at kunne se det anderledes og acceptere det, som ikke er lighed. Og netop der at kunne se ligheder i det anderledes.«

Du understreger, at bogen er en allegorisk fortælling. Dog er det ikke svært at forestille sig, at det ikke var sådan, og at meget af den i virkeligheden kan tages bogstaveligt. Men så er der de fantastiske hændelser, som da elgen begynder at tale ... Hvorfor skulle den det?

»Det var interessant for mig at finde ud af, hvordan en elg ville tale, hvis den kunne. Hvilke begreber og ord skal man bruge?«.

»Elgens sprog er som Tessas, og som Birger Halvorsens senere i køkkenet. 'Her er en sø' og 'her er en bred' – de relaterer til tingene, som de er. I meget højere grad end til, hvad man kan anvende dem til, eller hvad de kan gøre med mig, eller hvordan vi kan manipulere omverdenen med dem. Et meget mere anvendeligt sprog.«

»Det er netop en ting, der adskiller livet i naturen fra livet i storbyen, at man får øje på tingene i deres betydning, at de bliver løftet frem.«

»Noget findes. Og noget findes ikke«. Bringer det helbredelse i sig selv til det syge i det urbane liv at begynde at interesse sig for

MENNESKE I MASSEN. Det var vigtigt for Madeleine Hessérus, at hovedpersonen i romanen 'Isola' blev en kvinde: »Tessa Bjørk er et kvindeligt subjekt 'lig med menneske', ikke bare en 'jeg er kvinde, der udtaler mig om verden som kvinde'«. – Foto: Thomas Borberg

»Jeg ville elske, hvis man kunne se mennesket som et relativt begreb«

det fysiske liv i detaljer?

»Det handler om nærvær. At være helt og holdent nærværende i det, man er. I det urbane liv tror vi os nærværende, men vi tænker på tusind og én sager samtidig og er ikke rigtig til stede.«

»Findes der nogen frelse, er det i nærværet. Hvor noget findes, og noget ikke findes.«

Mulig forvandling

Madeleine Hessérus findes i høj grad under interviewet. I den graciøse halsbevæger den balletdanser sig, hun var engang, og i sprogets nøgternhed taler medicinstudierne, hun opgav, men det blik, hun fastholder samtalen med, synes kun at have netop hvert øjeblik som udspring. »Det var ikke på nogle metastaser af minder, at livsfølelsen blev bygget«, lader hun Tessa erfare i 'Isola'. Og snarere end at give plads til forhåbninger og drømme er Hessérus interesseret i at trænge længere ind i det, som er.

»Det er fascinerende at forsøge at tænke

sig ind i noget andet. Det ville være fantastisk virkelig at kunne tænke inde i elgen eller en bjørn, i dyreham. Metamorfose fascinerer mig. Forandringsprocesser. I Ovids 'Metamorfoser' bliver en kvinde til et træ. Barken trænger op i hendes lår, og hun mærker, hvordan håret fyldes af løv ... jeg forsøgte virkelig at forestille mig elgen ...«.

Der står ikke noget som helst om Gud i bogen, men tror du på Gud?

»Jeg er ikke troende, og jeg har ikke haft nogen interesse i at formidle ... denne bog handler jo netop præcis om at være her og nu i det nærværende, ikke spekulere over andre forestillinger eller over 'hvorfor' eller 'hvad skal der blive af os?'. Den forsøger bare at iagttage noget. Hvis den har et budskab, er det det: Værsgo at kigge på det her!«.

Hvordan kan menneskene nærme sig hinanden igen, opdage hinanden og bygge fællesskaber, som der faktisk er liv i, så man ikke har asfaltfornemmelsen hele tiden?

»Jeg synes ikke, at der inden for samfundets rammer er nogen egentlige diskussioner af, hvordan vi vil leve. Det er så let bare at blive en del af noget, der skal fungere hele tiden. Og så har vi alle de her ideer om, hvordan et godt liv skal være. Vi bliver desværre bare møtrikker i et hjul. Men det, der mangler, er samtale.«

»Min bog er et forsøg på den samtale. Vi har brug for at tale sammen om, hvordan vi vil bygge vores liv og det på alle planer.«

»Vi tillæder det forbifarende. Om vi har nogen guder, er det det, vi aldrig får fat i.

Men det, det handler om, er at få fat i menneskene, som er på vej, men bort«.

charlotte.sejer.pedersen@pol.dk

Madeleine Hessérus: Isola. Oversat af Pia Juul (People's Press, 300 sider, 299 kroner).

Madeleine Hessérus

■ Forfatter. Har skrevet radiospil, teaterstykker, novellesamlinger og romanen 'Isola'.

■ Uddannet som balletdanser ved Operaens Balletskole i Stockholm, men måtte som 20-årig opgive faget på grund af en alvorlig fodskade. Studerede derefter medicin for at blive læge, men forlod studierne halvvejs.

■ Har arbejdet bl.a. som omsorgsarbejder, inden hun blev forfatter på fuld tid.

■ Gift med psykolog. Voksen søn fra andet forhold. Bor i øjeblikket på landet i Västmanland, lejlighedsvis i Stockholm.